

12. Шаповал Ю. Людина і система (штрихи до портрету тоталітарної доби в Україні) // Ю. Шаповал // – К: Ін-т національних відносин і політології НАНУ, 1994. – 270 с.
13. ЦДАВО України, ф. 5, оп. 1, спр. 1362.
14. Вестник профдвижения Украины. – 1924. – № 50.
15. ДАВО, ф. П. 1, оп. 1, спр. 1519.
16. Герасимов Н. Актив партийной организации Украины // Коммунист. – 1924. – 30 марта.
17. Вестник профдвижения Украины. – 1927. – № 10.
18. Профессиональные союзы СССР. 1924 – 1926 гг. Отчёт ВЦСПС к VII съезду профсоюзов. – М: Профиздат, 1926. – 112с.
19. ДАВО, ф. П. 29, оп. 1, спр. 172.
20. Шульга І. Г. Голод на Поділлі // І. Г. Шульга // – Вінниця: Континент-Прим, 1993. – 224 с.
21. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 2, спр. 193.
22. ДАВО, ф. П. 1, оп. 1, спр. 1519
23. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 3017.
24. ДАВО, ф. П. 1, оп. 1, спр. 373.

Стадник Е.А. ПРОФСОЮЗНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ УКРАИНЫ КАК СРЕДСТВО КОММУНИСТИЧЕСКОГО ВЛИЯНИЯ НА НАСЕЛЕНИЕ В 1920-Х – НАЧАЛЕ 1930-Х ГГ.

В работе, на основании изданных и неизданных источников, освещена деятельность профсоюзных организаций в Украине в годы новой экономической политики и в начале 30-х годов, дана их краткая характеристика. Автор показывает процесс превращения профсоюзов в придаток командно-административной системы, складывающейся в 20 – 30-е гг. XX в.

Ключевые слова: профсоюзы, рабочие, законодательство, защита, новая экономическая политика (НЭП), экономическая и культурно-образовательная деятельность, советский режим.

Stadnyk O. THE TRADE UNIONS OF UKRAINE AS A MEANS OF COMMUNIST INFLUENCE ON THE POPULATION 1920 – EARLY 1930s.

This study is based on the published and unpublished sources. It outlines the work of trade union organizations in Ukraine during NEP years and in the 1930s and gives its short description. The author reveals the process of trade unions merge into an appendage of the administrative system.

Key words: trade unions, works, legislation, protection, new economic policy (NEP), economical and cultural-educational activity, Soviet regime.

УДК 930 (308+477.4)

В.В. Поліш

БАЛАГУЛЬСТВО НА ПОДІЛЛІ В 30-40-Х РР. ХІХ СТ. У КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

У статті досліджується рух балагулів на Поділлі у 30-40-х рр. ХІХ ст., та його ідеологічна спрямованість. З'ясовується період існування руху та межі поширення на Поділлі. Аналізуються передумови та причини виникнення балагульщини, її основні особливості і значення у розвитку та поширенні українських національних ідей.

Ключові слова: балагули, український національний рух, українофільство, польсько-українська шляхта.

Початок ХІХ ст. в Україні характеризується значними суспільно-політичними, етносоціальними та культурними трансформаціями, які в різних регіонах мали свої відмінності. Поділля, в цей період, виділяється рядом особливостей, що мали характерне вираження в процесі зародження та поширення ідей українського національного відродження та формуванні українського руху на початку ХІХ ст. Важливу роль у цьому процесі відігравали громадські рухи, які хоча і ставили перед собою власні, часто доволі відмінні цілі, але все ж мали яскраво виражене проукраїнське забарвлення. Одним із таких рухів на Поділлі початку ХІХ ст. була балагульщина.

Через значний ідеологічний тиск питанням зародження, розвитку та ідейної спрямованості руху балагулів у дореволюційний та радянський час не приділялась достатня увага. Тому перегляд оцінок балагульства, як громадського руху, безсумнівно, має велике наукове значення.

Першим серед дослідників, які торкалися питання балагульства був І. Франко [1,2]. У своїх працях, він на основі використання спогадів сучасників, виділив характерні особливості руху та дав характеристику окремим його учасникам. Більш детально визначити суть балагульщини, як широкого культурного явища, намагався український етнограф В. Гнатюк [3]. Серед сучасних дослідників, які приділили увагу балагулам слід виділити Ю. Земського [4] та В. Окаринського [5].

На жаль, про діяльність балагулів ми мало можемо дізнатись із архівних документів, так як вони не залишили по собі іншого роду джерел, які могли б пролити світло на суть їх діяльності та ідейні погляди. Здебільшого дослідники цього руху звертаються до спогадів очевидців, у яких багато фактів є досить суб'єктивними і однобоко висвітленими. Тому для розуміння сутності та значення такого явища як балагульство, потрібно досить детально проаналізувати причини його появи, поширення серед шляхетської молоді та ідейне підґрунтя.

Існує декілька протилежних думок, які характеризують балагулів з негативного боку зі значною долею скептицизму, та як представників демократичного проукраїнського руху. Балагулів досить часто називають неробами, неосвіченими простаками та пиячками. І. Франко говорить про балагульство, як негативне явище, а балагулів називає людьми, які шукали вихід для своїх сил і вільного часу для такого виходу, який був самотньо можливий – у пиятиці та різного роду скандалах [2, с. 208]. С. Єфремов вбачає в ньому лише форму вуличного грубіянства, яке мало прихильність до української ідеї не через свої світоглядні погляди, а тому, що так було зручніше для «ультра-грубіянських витівок» [6, с. 317]. П. Чубинський та К. Михальчук [7, с. 246-247], М. Драгоманов [8, с. 237], В. Гнатюк [3, с. 144-165] також давали доволі скептичну оцінку діяльності балагулів. Вищезгадані дослідники робили свої висновки на основі мемуарів, літературних відгуків та тогочасних настроїв в середовищі Правобережного шляхетства. Безумовно, що сформовані ними висновки не є безпідставними, але з огляду на тогочасну суспільно-політичну ситуацію, ми можемо стверджувати про упередженість і суб'єктивність подібних джерел, спричинену особистою неприязню. Це пов'язано насамперед із тим, що основу руху балагулів склали представники переважно середньо-заможної шляхти, а найбільшими тогочасними критиками виступали заможні шляхтичі. Доказом того може слугувати лист київського генерал-губернатора Д. Бібікова О. Бенкендорфу, який займав посаду військового міністра. У цьому листі говориться про діяльність товариства балагулів-скуржан, і зазначається, що більшість впливових місцевих дворян відгукуються про балагулів з презирством і насмішкою [9, арк. 49]. Тому важливо зазначити, що ці джерела несуть багатий фактичний матеріал, але власні думки та висновки авторів потрібно піддавати глибокій критиці.

Більшість дослідників погоджуються, що термін «балагула» походить з єврейської мови, що означає «візник», «господар худоби», але цю назву учасники руху отримали від своїх критиків, але яка ж їх самоназва достеменно не відомо. В силу того, що Правобережна Україна зазнавала значного впливу польської культури, а згодом і наступу російської, «балагула» (барагола) та «балагульство» (барагольство) набули різниці трактувань. Це яскраво ілюструє аналіз польських словників, у яких походження терміну та його значення мають безліч варіацій, у залежності від вживання в українській, польській чи російських мовах [10].

Варто відзначити, що в літературі немає єдиної думки стосовно часових рамок існування балагульщини. Польський мемуарист Т. Бобровський визначає рамки існування балагульства 1834-44 рр. [11, с. 43], такої ж думки дотримується І. Франко [2, с. 210]. Ю. Дунін-Карвицький говорить про 1831-1863 рр. [12, с. 163]. На думку В. Гнатюка [3, с. 146] та В. Єршова [14, с. 251] балагульщина виникла з поразкою Листопадового повстання 1831 р. і тривала до середини 1840-х рр., що є найбільш імовірним. Як зазначають ці дослідники, саме поразка повстання, стала тим каталізатором, який прискорював появу та розширював ідейні і географічні рамки балагульства.

Балагульщина була поширена майже по всій території Правобережної України. Нам відомі деякі міста та містечка на Поділлі, в яких збирались балагули, але так як місцями їх зібрань були ярмарки, то ми можемо говорити про значно більшу кількість таких місць. Для прикладу, В. Калінка серед таких міст називає: Пиків, Уланів, Калинівку, Меджибіж, Балту, Махнівку, Липовець, разом з тим вказує, що балагульство поширилось по всіх провінціях саме з Поділля [15, с. 286,289]. Центром балагульщини був Бердичів, у якому відбувались великі ярмарки, але як засвідчують історичні документи шляхетська молодь, побоюючись утисків з

боку місцевої російської адміністрації 1834 р. почала змінювати місця своїх зібрань і поступово перебралась до Балти. До того ж, як фіксує документ, до Подільських балагулів приєдналися однодумці з Херсонщини та Бессарабії [16, арк. 76]. Про значне поширення балагульства на Поділлі свідчить і той факт, що в містечку Ярмолинці, з середини 1870-х рр. знову відроджуються деякі елементи балагульщини [13, с. 19].

Польща в кінці XVIII ст. втратила свою державність, але не зважаючи на важке становище, шляхта мріяла про відродження Речі Посполитої в межах, які вона мала до поділів. Коли надії на позитивні зрушення внаслідок наполеонівських війн та реформаторської діяльності Олександра I не виправдались, шляхта вирішила діяти більш радикально, що призвело до Листопадового повстання 1830-1831 рр. Особливістю цього повстання було те, що його ідейними натхненниками і виконавцями став прошарок заможних шляхтичів, тоді як селяни і значна маса дрібної шляхти на Правобережній Україні залишались інертними до всіх подій. Але політика реакції була направлена проти усіх поляків. Подільський губернатор Ф. Лубяновський 1831 р. писав генерал-губернатору, що чиновники від корони, які майже всі є поляками, при сучасних обставинах стали неблагонадійними [17, арк. 2-6].

Листопадове повстання, яке часто називали «панським бунтом», було організоване задля реалізації планів заможної шляхти, а після його поразки, усі представники шляхти і навіть ті, які відмовились до нього долучатись зазнали гонінь та утисків. Це і послугувало основною причиною конфронтації між заможним прошарком правобережної шляхти, та середньою і дрібною шляхтою, що і стимулювало молодь долучатись до балагульського руху. Балагульство стало протестом серед шляхетства по змарнованих зусиллях 1831 і 1838 рр. [15, с. 131], а переоцінка причин поразки повстання, однією із яких була відмова залучення до боротьби українців, стала поштовхом до орієнтації руху на зближення з місцевим українським населенням та його культурою. Посилення тиску царату на польсько-шляхетську верству змушувало докорінно переглянути принципи, на яких базувалось співіснування з українським населенням краю та стимулювало до пошуку компромісів.

Важливо зазначити і те, що шляхетська молодь долучалась до балагульства також в знак протесту проти пасивності заможної шляхти, аристократизму та побуту, який базувався на копіюванні французьких манер [7, с. 246-247]. Як зазначає В. Калінка, подільських панів лякало лише одне – загроза важкої хвороби, ні про що інше вони і не думали. Вони не хотіли приймати якісь рішення чи дії, а воліли чекати кращих часів. І це все, що вони могли зробити для вітчизни. Вони повсюди вбачали московських шпигунів, боялися навіть власної тіні [15, с. 281-289].

Наступною причиною поширення балагульщини як явища, послугувала патріотична аморфність та бездіяльність значного прошарку Правобережної шляхти. Обивательське життя взяло верх над усім, що відбувалось поза ним, до того ж досить часто проявлялись найгірші риси кар'єризму, використовувались усі методи аби здобути бажану посаду та отримати підтримку царського уряду, що призвело до широкого спротиву у формі балагульства [4, с. 42]. Шляхта цілковито відокремилась від публічного життя поза сферою урядової кар'єри.

Поряд із внутрішньо-становими суперечностями до причин виникнення балагульства, ми можемо віднести і соціокультурні. Балагульство набуло українського забарвлення, не в останню чергу, завдяки поширенню на теренах Правобережжя ідей Романтизму. Саме соціокультурні особливості Романтизму, сприяли тому, що молодь, пройняту ідеями реформування старих устоїв і навіть такої сфери як побут, почали вважати диваками, які діяли «неестетичними», та епатажними методами [5, с. 39]. Це викликало значний осуд, адже старше покоління консервативної польської шляхти вважало неприпустимим навіть незначний відхід від традицій. Таке ставлення добре ілюструють слова відомого мемуариста Я. Охотського, – «Молодь, гарно вихована, слідує суспільним звичаям і не вирізняється від інших. ...не хоче привертати до себе погляди» [18, с. 16]. Балагули ж навпаки, намагались різноманітними витівками заявити про свої погляди, що часто порушували не тільки шляхетські устої, а і суспільні та релігійні. Це було направлено на демонстрацію своєї незгоди та протесту, який кидався «вищому світу». До цього слід віднести повне ігнорування шляхетської культури та моралі, прагнення до простоти в одязі і поведінці та звернення до українського фольклору, усної народної творчості і побуту.

Однією із найголовніших ознак балагулів була їх відмова від аристократичного середовища. Із спогадів сучасників, ми можемо відтворити основні особливості балагульського

.....
руху. Їхнім улюбленим заняттям було конярство, але коні та упряжка не повинні були мати навіть натяку на елегантність. Справжній балагула мав їздити на простій бричці, обшитій лубом та встеленій соломою. Коні «незвичайно вибігані» обов'язково мали йти поволі, і ніколи не бігти в галоп, таких відбраковували. Бричкою завжди правив сам власник, з люлькою в зубах, яка мала короткий дерев'яний цибух. Був він одягнений в гуньку або свиту з грубого сукна, підперезаний черкеським поясом, який був набитий сріблом, і широкі шкіряні рейтузи. Зимом носили баранячу шапку, а літом накривали голову шкіряним кашкетом із дашком. Як бачимо, балагули намагалися відокремитись від традиційного образу польського шляхтича та зблизитись із народом. Одяг обирали виключно український, простонародний грубого пошиву, як зазначив Ю. Дунін-Карвицький – «На інший рід елегатії дивились криво. Служба прибрана козацька, без жодних блискіток, або борони боже, гербових гудзиків[19, с. 75-76].» З одягу найчастіше мали сукняні свити козацького покрою і шаровари, чи так звані рейтузи, на голові носили баранячі шапки, форма яких вживалася місцевими селянами. Яскраво образ балагулів подають картини тогочасних художників, де вони обов'язково зображені в русі, на бричках, прототипами яких слугували подільські вози, одягнені в традиційний місцевий український одяг, який не вирізнявся особливою елегантністю.

Балагульська «народна простота» проявилась і в їхньому захопленні кінями. Коні відігравали чималу роль, їх купували за великі гроші, інколи добували навіть ціною власних маєтків. Надавали перевагу не породистим верховим, а звичайним ловецьким доїжджацьким, донським або татарським з Криму. Але разом із тим, кінь у балагула мав виглядати особливо, відмінно від інших, і чим незвичніша порода та масть, тим і цінніший кінь. Дослідники пов'язують це із козацькою стороною балагульського руху, адже для балагула як і для козака, кінь був життєво-важливим супутником, символом свободи і одночасно елементом стилю. Балагули створили свій унікальний образ, в якому кінь та наїзницькі уміння відігравали одну із головних ролей [12, с. 165].

Ще однією рисою балагульства, яка була запозичена із козацтва стало побратимство. Кожен балагула повинен був мати близького друга, довірену особу, зазвичай завзятого українського юнака, так званого надвірного козака.

Крім зовнішньої атрибутики, рух до зближення українсько-польської шляхетської молоді з народом проявився і в шануванні української мови та народного фольклору. Вони розмовляли українською мовою, самі склали вірші, пісні, деякі із них, як наприклад А. Шашкевич, мали власних козаків-бандуристів, які акомпануючи на торбані співали українські пісні. З часом, за спостереженнями К. Михальчука, під впливом козакофільської літератури балагульство почало набувати політичного відтінку [7, с. 247], але, на жаль, цей процес відбувався в період згасання руху.

Найвідомішим з подільських балагулів був А. Шашкевич (1811-1880 рр.), якого називали «Королем балагулів». Харизматична постать А. Шашкевича притягувала до м. Бичева, який його стараннями вдалось перетворити в «столицю балагульства», молодь не тільки із Поділля, а й із Волині та Київщини [20, с. 141].

В літературі А. Шашкевич характеризується неоднозначно, але усі автори велику увагу звертають на поетичні та музичні здібності. З характеристики даної Ю. Дуніним-Карвицьким, ми дізнаємось, що А. Шашкевич мав вроджені здібності до поезії та музики. Співав пісні народні та власні, написані українською мовою, мелодії створював сам та акомпанував на фортепіано [19, с. 78]. Пісні komponував із польських та українських, орієнтуючись на фольклорну поетику та народні мелодії. На жаль, він не записував свої твори, тому до нашого часу дійшли тільки 14 пісень та віршів, які були опубліковані 1890 року С. Бушинським [21, с. 844].

Поетичні здібності А. Шашкевича були доволі посередні, і написані ним вірші досить сильно поступались творам поетів популярної, на той час, «української школи» в польській літературі. Проте його поезії та пісні, не маючи чіткого патріотичного спрямування, були набагато популярніші в народі, серед польської й української молоді та інтелігенції. Це перш за все пов'язано із тим, що більшість із них були переробками народних, тому не втрачали простоти та гладкості [1, с. 141]. Імпровізації та пісні А. Шашкевича створювали фурор у панських маєтках, одна із його пісень, «Над Ятраньом», навіть згодом стала народною.

Важливим моментом для переосмислення оцінок значення балагульщини в українському русі на Поділлі першої половини XIX ст. є вірне трактування «гулянь» та

«безчинств». Усі мемуаристи, які залишили спогади про балагулів, особливу увагу акцентують на безчинствах та сороміцькій поведінці. У даному випадку критика стосується не стільки зовнішнього вигляду, як творчості, у вигляді «сороміцьких українських пісень від яких аж вуха в'янули» [15, с. 290]. Це стало однією із причин не лише негативного ставлення старшого покоління шляхтичів, а подекуди навіть і відвертої зневаги. Для прикладу Г. Жевуський вважав балагулів «двоногим бидлом», їх кінні бравади «незграбним мавпярством», а спосіб життя «вибриком, збоченням» [22, с. 24-26].

Насправді «сороміцька творчість» балагулів не була чимось новим та оригінальним. Свої жартівливі пісеньки вони або брали з українського фольклору, або ж komponували на його основі. Український фольклор багатий на твори еротичної та «сороміцької тематики», що підтверджують зібрані відомими українськими фольклористами та етнографами З. Деленгою-Ходаковським, М. Максимовичем, П. Лукашевичем, П. Чубинським зразки народної творчості. Знаходимо приклади подібних творів і в записках Т. Шевченка, М. Гоголя, І. Франка, та ін. [23]. Особливо поширеними подібного роду пісні були при справлянні весільних обрядів.

Балагули, намагаючись зблизитись з українськими селянами переймали мову, одяг, народну творчість. Тому запозичення українських інвектив – грубих і непристойних слів, жестів, поз, також є досить важливим фактором долучення до народної культури. Як стверджують дослідники, інвективи відіграють роль носіїв інформації про ставлення народу до певних сфер життя, а саме демонструють традиційні заборони, пошану до протилежної статі, сімейних цінностей, тіла [24, с. 135]. У даному випадку українські сороміцькі пісеньки, сленг та непристойну лайку, які використовували балагули, потрібно розцінювати не як суто негативний момент, а як факт, що підтверджує рух до зближення з українською народною культурою.

Таким чином, балагульщина являлась протестним рухом польсько-шляхетської молоді, який був спрямований на зближення із місцевим населенням Правобережної України, причинами якого став конфлікт інтересів заможної та незаможної шляхти під час польського повстання 1831-32 рр., його наслідки та недооцінка ролі українського населення. Балагули активно використовуючи культурні надбання українського народу, відіграли вагомий роль у поширенні української мови і культури в середовищі українсько-польської шляхетської молоді та дали поштовх до демократизації стосунків різних верств.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Франко І. «Король балагулів» Антін Шашкевич і його українські вірші // Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Іван Франко; Редакційна колегія: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.; Академія наук Української РСР, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наукова думка, 1982. – Т. 35. – С. 113-149.
2. Франко І. Нові причинки до історії польської суспільності на Україні в XIX в. // Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Іван Франко; Редакційна колегія: Є. П. Кирилюк (голова) та ін.; Академія наук Української РСР, Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 47. – С. 191-241.
3. Гнатюк В. Ярмаркове українофільство в житті та літературі (балагульщина) / В. Гнатюк // «Українська школа» в польському романтизмі. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – С. 144-165.
4. Земський Ю. Особливості генези польського націоналізму в Правобережній Україні середини XIX ст. // Гуманітарний журнал. – 2009. – № 3-4. – С. 41-57.
5. Окаринський В. Формування українолюбного напрямку в середовищі нонконформістських течій в українсько-польському соціокультурному просторі (до кінця 1850-х рр.) / В. Окаринський // Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: : Історія, міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 9. – С. 33-55.
6. Єфремов С. Історія українського письменства. – Київ: Femina, 1995. – 688 с.
7. Труды этнографически-статистической экспедиции в Западнорусский край, снаряженной Императорским русским географическим обществом. Юго-Западный отдел. Материалы и исследования, собранные д. ч. П. Г. Чубинским. – СПб: 1872. – Т. 7. – 609 с.
8. Драгоманов М. Евреи и поляки в Юго-Западном крае // Политические сочинения / Под редакц. И.М. Гревса и Б.А. Кистяковского. Т. 1: Центр и окраины. – М.: Типография Т-ва И.Д. Сытина, 1908. – С. 217-267.
9. Центральний державний архів України у Києві (ЦДАК України), ф.442, оп.788а, спр.141. – 64 арк.
10. Nawarecki A. Bałaguly // Powiernik Rodzin. – №. 3. – Marzec 1996. – Режим доступу: <http://www.humanfamilies.com/Powiernik/96/nr0396.htm>
11. Pamiętniki Tadeusza Bobrowskiego. Lwów, 1900. – Т.І. – 417 s.
12. Брацка М. Базар как жизнь: культурные и литературные аспекты балагульщины // Acta humanitarica universitatis Saulensis. Šiauliai, – 2010. – Т.10. – Р. 159-169.

13. Pruski W. Bałaguli i ich zaprzęgi. // Kwartalnik Historii Kultury Materialnej 6/1/2. Warszawa 1958. – S. 7-35, 130-133.
14. Ершов В. Польська мемуаристична література Правобережної України доби романтизму. Монографія. – Житомир: Полісся, 2010. – 451 с.
15. Balagulstwo. // Roczniki polskie z lat 1857-1861. Rok 1857. – T.I. Pariz, 1865. – S. 280-290.
16. ЦДІАК України, ф.1342, оп.1, спр.136, – 97 арк.
17. ЦДІАК України, ф.442, оп.791а, спр.135, – 52 арк.
18. Ochocki J. D. Pamiętniki. Wilno: wydane przez J. I. Kraszewskiego, T. 1. – 1857. – 461 s.
19. Dunin-Karwicki J. Wspomnienia wołyniaka. Lwów. 1897. – 339 s.
20. Kieniewicz S. Szaszkiewicz Antoni // Polski Słownik Biograficzny. – Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk – Łódź, 1984. – t. XLVII/1, zeszyt 192. S. –140-142.
21. Колесник В. Відомі поляки в історії Вітчизни: біографічний словник. – Вінниця: ВМГО «Розвиток», 2007. – 1008 с.
22. Rzewuski H. Mieszaniny obyczajowe przez Jarosza Bejłę, Wilno: nakład i druk Teofila Glücksberga, 1841. – 293 s.
23. Бандурка: Українські сороміцькі пісні / Упоряд. М. Сулима. – К.: Дніпро, 2001. – 280 с.
24. Гримич М. В. Етнолінгвістичні підходи до вивчення сороміцького фольклору // Етнічна історія народів Європи: Зб. наук. праць. – К.: УНІСЕРВ, 2004. – № 17. – С. 133-136.

Полиш В.В. БАЛАГУЛЬСТВО НА ПОДОЛЬЕ В 30-40-Х ГГ. XIX В. В КОНТЕКСТЕ УКРАИНСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО ВОЗРОЖДЕНИЯ

В статье рассматривается движение балагул на Подолье в 30-40-х гг. XIX в. и его идеологическая направленность. Определяются границы распространения на Подолье и период существования движения. Анализируются предпосылки и причины возникновения балагульщины, ее основные особенности и значение в развитии и распространении украинских национальных идей.

Ключевые слова: балагулы, украинское национальное движение, украинофильство, украинско-польская шляхта.

Polish V.V. BALAGULSTVO IN THE PODILLYA REGION OF 30-40S XIX CENTURY IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN NATIONAL REVIVAL

This paper examines the movement balahuly in the Podillya region of 30-40s of the XIX century and reveals its ideological orientation. The author defines the time period of the movement, its borders in the Podillya region and analyzes the background and reasons for the expansion of balahulschyna, its main characteristics and importance in the development and distribution of Ukrainian national ideas.

Keywords: balahuly, Ukrainian national movement, Ukrainophilism, Ukrainian-Polish nobles.

УДК 330.212.86 (477)

Л.А. Сокур

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ДІЛОВОДСТВА В УРСР: ОСНОВНІ РИСИ Й НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ (1930-1950-ТІ РР.)

У статті досліджено процес формування та реалізації державної політики у сфері діловодства в УРСР періоду сталінської доби, визначено її основні риси й напрями, окреслено здобутки та прорахунки в цій сфері. З'ясовано, що з приходом до влади Й. Сталіна розпочалось згортання політики «українізації» та взято курс на централізацію та відновлення тотального контролю центру за сферою діловодства. Зроблено висновки про те, що політика 1930-1950-х рр. характеризувалася посиленням адміністративно-командних важелів правління і супроводжувалась не лише тотальним контролем держави над процесами діловодства в республіці, а й тотальним засекреченням документів та обмеженням доступу до них, закриттям наукових установ, які займалися питаннями раціоналізації процесів діловодства, що становило сутність державної політики того часу.

Ключові слова: сфера діловодства, державна політика, тотальний контроль, директивне управління, централізація, стандартизація.

Сучасне українське суспільство переживає глибокі перетворення всіх сфер суспільного життя, які супроводжуються політичними та адміністративними реформами, кадровими ротаціями, трансформацією суспільної свідомості, руйнацією старих підходів в управлінні та